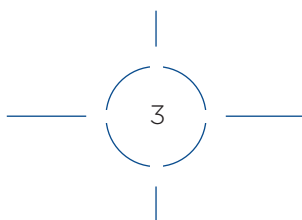

A BIZTONSÁG A TÉT

A TÁRSADALMI ELLENÁLLÓ KÉPESSÉG SZEREPE A BIZTONSÁG SZAVATOLÁSÁBAN

TARTALOM

Előszó	4
Bevezetés	6
A biztonsági környezet átalakulása	7
Mi a reziliencia?	19
Hogyan fokozható az ellenálló képesség?	30
Ajánlott irodalom	37

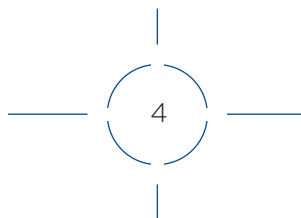
ELŐSZÓ

Tisztelt Olvasó!

Fájdalmas aktualitást ad a társadalom ellenálló képességét vizsgáló kiadványunknak a koronavírus-járvány. Szerte a világon az országok fejlettségétől függetlenül kegyetlen vizsgáztató értékeli felkészültségünket, vajon mennyire hatékonyan erősítettük ellenálló képességünket az átélt válsághelyzetekből okulva? Vajon képesek vagyunk-e közösségként összefogva, bölcs és gyors döntéseket hozva, erőforrásainkat jól összpontosítva leküzdeni az életünket fenyegető támadást? Érdemjegyeink nagyon változók.

A biztonságunkat fenyegető kockázatok és veszélyek gyökeresen megváltoztak az elmúlt évtizedekben. A napjaink valóságában teret nyelő hibrid hadviselés, az életfontosságú társadalmi rendszereink elleni digitális támadások, a súlyos áldozatokat követelő természeti és ipari katasztrófák, a tömeges migráció, a terrorizmus, az egymást érő világjárványok mind a biztonság új megközelítését igénylik, és a kihívásokra adott új válaszokat követelnek meg. Az új fenyegetések legfőbb közös veszélye a társadalom egészséges szöveteinek megtámadása, egyensúlyának és működésének felborítása, védekezőképessége gyengülése. A mindennapok gyakorlata igazolja a megállapítást, hogy a társadalom ellenálló képessége a biztonság alapja.

A Honvédség és Társadalom Baráti Kör Székesfehérvári Szervezete egyik fő célkitűzésének tartja, hogy hazánk biztonságát a civil szervezetiség eszközével erősítse. Ezért véljük fontosnak a honvédelem ügyének társadalmi támogatását, a fiatalok hazafias nevelését, az állampolgárok és honvédek közötti szoros együttműködés elősegítését. A hazafiság eszmeiségét erősítő programjaink mellett ezért támogatjuk a magunk eszközeivel biztonságunk meghatározó tényezőjének érvényesülését: NATO-tagságunk és szövetségi szerepvállalásunk erősítését. A *NATO az iskolatáskában* című konferencia- és rendezvénysorozatunk, az aktív szövetségi tevékenységünket bemutató országos kiállítások, a szövetséget és a béke megőrzését szolgáló közös erőfeszítéseket ismertető kezdeményezéseink egyetlen fő célt követnek, Magyarország biztonsági érdekei-

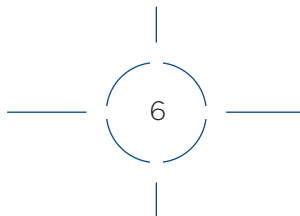
nek érvényesítését. Jelen helyzetünkben, a biztonsági tényezők gyökeres változását érzékelve természetes, hogy Baráti Körünk érzékenyen reagált a társadalom ellenálló képességét érintő veszélyekre. Éltünk a lehetőséggel, hogy a NATO Public Diplomacy Division kész támogatni az ellenálló képességet a figyelem középpontjába helyező, azt erősítő kezdeményezéseket, hiszen mind a biztonsági kockázatok, mind a rájuk adható válszok szövetségünk közös ügyét is jelentik.

A válsághelyzetre való rugalmas válaszadásnak nemcsak egyik fő eszközévé, de szimbólumává is vált a világháló alkotó, tömeges használata. Életünk jelentős részét online éljük. Mi magunk is a digitális világ vívmányát vettük igénybe, amikor *A társadalmi ellenálló képesség a biztonság alapja* címmel konferenciát hirdettünk. Köszönettel tartozunk a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóintézet munkatársainak, hogy azonnal a segítségünkre siettek, bátorítottak bennünket, és felkészültségükkel támogatták kezdeményezésünket. A konferenciánk háttéranyagának szánt kiadványunk is a kutatóintézet tudós szakértői munkáját dicséri, és őszintén reméljük, hogy hozzájárulhat a társadalom ellenálló képességéről szóló közgondolkodás erősítéséhez.

Dr. Karsai Béla,
a Honvédség és Társadalom Baráti Kör
Székesfehérvári Szervezetének elnöke

BEVEZETÉS

Az elmúlt évtizedek a válságjelenségek sorozatát hozták magukkal, amelyekkel összefüggésben átalakult a globális biztonsági környezet és benne Európa, illetve Magyarország helyzete is. A 2001. szeptember 11-i terrortámadások, a pénzügyi és világgazdasági válság, a Közel-Keleten dúló fegyveres konfliktusok, a menekült- és migrációs krízis, az ukrán-orosz konfliktus, a globális klímaváltozás csak néhány példa azon események sorában, amelyek közvetlenül is hatottak hazánk biztonságára, biztonságpolitikájára. E kihívásoknak ugyanakkor csak a töredékét lehetett a hagyományos értelemben vett katonai fenyegetésekhez kötni. A legtöbb, úgynevezett új típusú biztonsági kihívás nem katonai jellegű, és rendszerint a biztonság számos különböző szektorát érinti, ezáltal pedig a társadalom és az ország egészére nézve komoly hatással bír. A biztonság már nem szavatolható pusztán katonai eszközökkel, még akkor sem, ha hazánk a világ legerősebb katonai szövetségének (a NATO-nak) a tagja, immár több mint 20 éve. Ahhoz, hogy egy ország biztonsága megmaradjon, reziliensnek (ellenállóknak) kell lennie az új típusú biztonsági kihívásokkal szemben. E kiadvány célja éppen ezért az, hogy bemutassa, mit jelent pontosan ez az ellenálló képesség napjainkban.

A BIZTONSÁGI KÖRNYEZET ÁTALAKULÁSA

A hidegháború végét követően a biztonsági környezet átalakult, a biztonság értelmezése pedig szélesebb alapokra került. Ez a folyamat jelentős mértékben összekapcsolódott a globalizációval, amelynek során átjárhatóbbakká váltak a határok, olcsóbb és gyorsabb lett a közlekedés, valamint felgyorsult a pénz- és az információáramlás. A változás együtt járt a hagyományos nemzetállami keretek bizonyos fokú gyengülésével is, hiszen a nemzetállami szint fölött és alatt új, többek között biztonságpolitikai relevanciával is bíró szereplők jelentek meg.

E nem állami szereplők csoportja széles skálán helyezhető el. A nemzetállami szint feletti szereplők közé sorolhatjuk a különböző nemzetközi szervezeteket (például az Európai Uniót vagy a NATO-t), multinacionális vállalatokat (például a Facebookot és a Google-t) és nem kormányzati szervezeteket (például a Vöröskereszt és Vörös Félhold társaságokat). A nemzetállami szint alatti szereplők közé tartoznak a helyi nem kormányzati szervezetek, a nemzeti-etnikai kisebbségek, illetve a különböző fegyveres szervezetek is (például terrorista és szervezett bűnözői csoportok, milíciák vagy katonai magánvállalatok).

A biztonságpolitikai relevanciával bíró szereplők körének kibővülésével párhuzamosan új veszélyek is megjelentek. Korábban ezek mindenekelőtt a biztonság katonai szektorát érintették, és gyakran államok közötti, konvencionális katonai konfliktusokban öltöttek testet. Bár a katonai biztonság és a katonai fenyegetéseknek napjainkban is megvan a maguk funkciója, hasonlóan fontos szerepre tettek szert mellettük a biztonság más (politikai, gazdasági, társadalmi, környezeti) szektorai is. A teljesség igénye nélkül például az új típusú biztonsági kihívások közé sorolhatjuk a migrációt, a terrorizmust, a szervezett bűnözést, a tömegpusztító fegyverek terjedését, a kibertérből érkező, illetve a gazdasági és pénzügyi fenyegetéseket vagy akár az energetikai sebezhetőséget is.

Ráadásul mindezekén túl olyan új fenyegetések is megjelentek, amelyek nemhogy államokhoz, de még csak nem állami szereplőkhöz

Forrás: https://www.nato.int/docu/review/files/3489_tn718.jpg

sem köthetők. Ennek leglátványosabb példája a globális felmelegedés és annak közvetlen és közvetett hatásai, amelyek akár egy-egy más jellegű biztonságpolitikai probléma következményeit is felerősíthetik (ilyen például a természeti katasztrófák következtében meginduló migráció). Ami közös ezekben az új típusú biztonsági kihívásokban, hogy bár a különböző fenyegetések kapcsolatban állhatnak egymással, adott esetben fel is erősíthetik egymás hatásait (például a szervezett bűnözés és a terrorizmus viszonyában), ugyanakkor kezelésükre nincs egységes módszer. Mivel e fenyegetések túlnyomó többsége ráadásul alig vagy egyáltalán nem kapcsolódik a katonai szektorhoz, így pusztán a biztonság katonai aspektusainak és intézményeinek megerősítésével nem lehet fellépni ellenük. E fenyegetések kezelése sokkal inkább a biztonság komplex értelmezését, az állam biztonságpolitikájának átfogó megközelítését, illetve sok esetben több állam és nem állami szereplő koordinált erőfeszítéseit vagy a nemzetközi közösség együttműködését követeli meg.

Mindez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az államok jelentősége megszűnt volna a biztonságpolitika területén. Épp ellenkezőleg, az államok még napjainkban is a legjelentősebb biztonságpolitikai szereplők, és várhatóan azok is maradnak a belátható jövőben. Az általuk alkotott nemzetközi rendszer azonban egyre inkább a töredezettség jeleit mutatja. A kétpólusú világ és a Szovjetunió összeomlását követően ugyanis csak rövid, átmeneti ideig tartott az Egyesült Államok megkérdőjelezhetetlen hatalmi fölénye a nemzetközi rendszerben. A 21. századra új hatalmi erőközpontok jelentek meg, aminek következtében a nemzetközi rendszer többpólusúvá (multipolárisá) kezd válni. Ennek leglátványosabb eleme Kína gazdasági felemelkedése volt, amit rövid időn belül követett Peking világpolitikai és katonai szerepének megnövekedése is. A folyamat eredményeként globális hatalmi átrendeződés megy végbe, amelynek során a Nyugat (és ezen belül is elsősorban az európai országok) politikai, gazdasági, katonai hatalmi képességei relatív gyengülésen mennek keresztül, míg a kelet-ázsiai és délkelet-ázsiai térség jelentősége felértékelődik.

A rendszer multipolárisá válása együtt járt a hatalmi központok közti konfliktusok számának gyarapodásával is. Fontos különbség azonban a korábbi időszakokhoz képest, hogy ez nem eredményezte a magas vagy nagyon magas intenzitású, államok közti háborúk számának növekedését. Bár konvencionális háborúk napjainkban is zajlanak (elég csak például a 2020-as hegyi-karabahi konfliktusra gondolni), számuk hosszú távon csökkenő tendenciát mutat. Ezzel szemben növekszik az államokon belüli konfliktusok (például a polgárháborúk) száma, amelyek gyakran elhúzódo és határokon átnyúló jellegűvé válnak, egész régiókat destabilizálva (ahogy az például a szíriai polgárháború esetében történt). E konfliktusokban jellemzővé vált, hogy a regionális és globális nagyhatalmak gyakran direkt, még gyakrabban indirekt módon harcoló félként is bekapcsolódnak alakításukba, sok esetben egymás ellenlábasaiként (amint azt a líbiai konfliktus példázza).

A nagyhatalmak közti versengés ugyanakkor nem korlátozódik pusztán e konfliktusgócokra, hanem kiterjed a biztonság más szektoraira is. Így például e folyamat tüneteinek tekinthetők a különböző gazdasági konfliktusok és kereskedelmi háborúk (például az Egyesült Államok és Kína között), a politikai konfliktusok számának növekedése, a nemzetközi

fegyverzetellenőrzési rezsimok eróziója (például a Közép- és Rövidebb Hatótávolságú Rakéták Megszüntetéséről Szóló Szerződés [INF] esetében) vagy akár az úgynevezett hibrid fenyegetések megjelenése (például az orosz–ukrán konfliktusban).

Mit nevezünk hibrid fenyegetésnek?

A hibrid kifejezés azt követően lett népszerű a szakirodalomban, hogy Oroszország 2014-ben megszállta a Krím félszigetet. Ahogy az orosz–ukrán konfliktusban is láthatóvá vált, a hibrid műveletek célja nem a megtámadott ország vagy lakosság megsemmisítése, hanem sokkal inkább annak befolyásolása és bomlasztása, az intézmények működőképességének aláásása, az emberek harci szellemének megtörése. A NATO úgy tekint a hibrid fenyegetésekre, mint amelyekben egyaránt kombinálják a direkt és indirekt, a katonai és nem katonai eszközöket. Utóbbiak közé tartozhatnak például a dezinformációs műveletek, a kibertámadások, a gazdasági nyomásgyakorlás vagy éppen az irreguláris erők alkalmazása. Pontosan azért is nehéz felismerni a hibrid fenyegetéseket, mivel e nem katonai jellegű eszközök jellemzően önmagukban is alkalmazhatók, nehezen beazonosíthatók, és gyakran a háborús küszöb alatt maradnak. Hibrid műveletekről viszont csak akkor beszélhetünk, ha egy állami vagy nem állami szereplő azzal a céllal alkalmazza őket koordináltan, hogy destabilizálja a megtámadott államot és annak intézményrendszerét. A hibrid módszerek elmosás a háború és a béke közti határ vonalat, elbizonytalanítva a megtámadott társadalmat, ezáltal végössorban befolyásolva az országot és döntéshozóit. A hibrid műveletek a megtámadott ország intézményrendszerének és társadalmának belső gyengeségeit használják ki, igyekezve a maguk javára fordítani őket. Így például a nyugati országok válságjelenségei, a társadalmaink fokozódó polarizálódása, a

demokratikus intézményrendszer eróziója és hitelességi válsága, a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése, valamint a modern infokommunikációs eszközök elterjedése és sebezhetősége, ötvözve az internet és a közösségi média negatív, a társadalmi-politikai polarizációt fokozó hatásaival mind hozzájárulhatnak az ellenséges hibrid műveletek sikeréhez és a megtámadott ország destabilizálódásához. A „hibrid fenyegetések” vagy „hibrid háború” kifejezések rendkívül elterjedté váltak a hazai és a nemzetközi szakirodalomban. A hibrid műveletek nehéz felismerhetősége miatt ugyanakkor fennáll a veszélye, hogy olyankor is hibrid fenyegetésként tekintünk valamire, amikor az nem feltétlenül felel meg e fogalom kritériumainak.¹

E biztonságpolitikai változásokkal párhuzamosan zajlott le a digitális forradalom is, amely során a biztonság fogalma még tágabbá, a biztonsági környezet még komplexebbé vált, a fenyegetések köre pedig még tovább bővült. Széles körben elterjedtek a modern infokommunikációs eszközök, miközben a számítógéprendszerek és -hálózatok alkotta kibertér a konfliktusok egyik fő színterévé vált. A digitális forradalom átalakította a modern gazdaságok, társadalmak és politikai rendszerek működését is. Gazdasági szempontból az automatizáció megváltoztatta és felgyorsította a hagyományos termelési, gyártási és ellátási folyamatokat, míg a társadalmi, politikai és állami alapfunkciók jelentős része átkerült az online térbe, vagy legalábbis szervesen összekapcsolódott a digitalizációval. A digitalizálódó rendszerek ráadásul az általuk nyújtott számtalan lehetőség mellett új sebezhetőségi felületet is kínálnak

1 A hibrid műveletek sajátosságaival, előfeltételeivel, illetve a definíció alkalmazásával kapcsolatban ajánlott olvasmányunk: Rácz András: Oroszország hibrid háborúja Ukrajnában. KKI-Tanulmányok, 2014. https://www.academia.edu/8833545/Oroszorsz%C3%A1g_hibrid_h%C3%A1bor%C3%BAja_Ukrajn%C3%A1ban_Russias_Hybrid_War_in_Ukraine_ (A jegyzetekben szereplő hivatkozások letöltésének ideje: 2020. dec. 9. - *A szerk.*)

tetését. E funkciók természetéből fakadóan a kritikus infrastruktúrák rendszerint nemzetbiztonsági jelentőségűek, zavartalan működésük fenntartása pedig az állam egyik elsődleges prioritása. A kritikus infrastruktúra elemei többnyire összekapcsolódnak, és kölcsönösen függenek egymástól, ezért működésük gyakran elválaszthatatlan. Vannak ugyanakkor bizonyos központi szerepet játszó kritikus infrastruktúrák (elsősorban az energiaellátás és az infokommunikációs rendszerek), amelyek esetleges sérülése gyakorlatilag azonnal átgyűrűzne más szektorokba, és közvetlenül kihatna más kritikus infrastruktúrák működésére (míg fordított esetben ez nem feltétlenül igaz: tehát például az egészségügyi rendszer sérülése nem okozna azonnali, direkt hatásokat az energiaszektorban). Magyarországon a hatályos jogszabályok elsősorban nem a „kritikus infrastruktúra”, hanem a „létfontosságú rendszer” megnevezést használják. Így a 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről összesen 10 létfontosságú ágazatot

A létfontosságú rendszerek egy lehetséges csoportosítása © NATO Review²

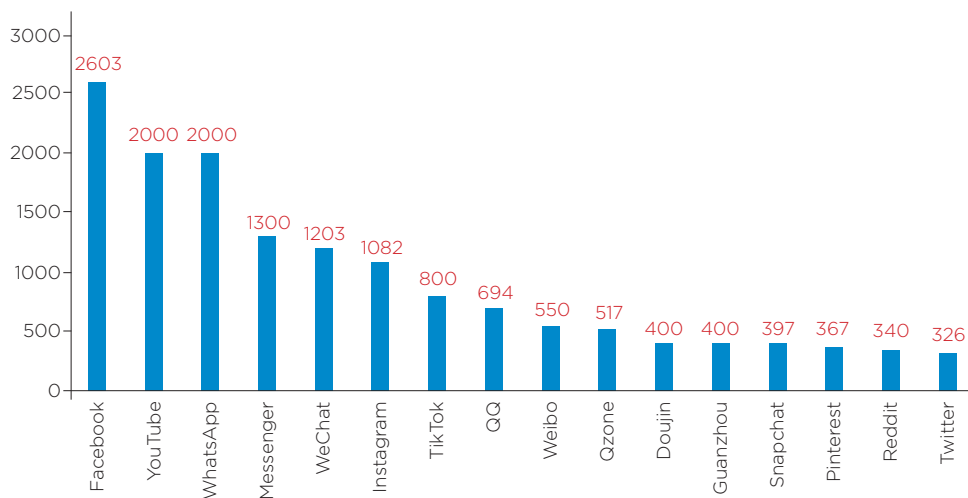
² Resilience Through Civil Preparedness Course 3-5 March 2020, The Hague (NLD). <https://www.cimic-coe.org/resources/courses/what-about-rtcpc.pdf>

és ezeken belül 34 ágazatot azonosít. Eszerint a létfontosságú ágazatok közé tartozik az energia, a közlekedés, az agrárgazdaság, az egészségügy, a társadalombiztosítás, a pénzügy, az infokommunikációs technológiák, a víz, a honvédelem és a közbiztonság-védelem. A törvény szerint létfontosságú rendszer ezen „ágazatok valamelyikébe tartozó szolgáltatás, eszköz, létesítmény vagy rendszer olyan rendszereleme, továbbá azok által nyújtott szolgáltatások, amelyek elengedhetetlenek a létfontosságú társadalmi feladatok ellátásához – így különösen az egészségüghöz, a lakosság személy- és vagyonbiztonságához, a gazdasági és szociális közszolgáltatások biztosításához, az ország honvédelméhez –, és amelynek kiesése e feladatok folyamatos ellátásának hiánya miatt jelentős következményekkel járna”.³

A digitális forradalom együtt járt az újmédia (például az internet és a közösségimédia-felületek) megjelenésével és széles körű elterjedésével is. Rohamosan nő a rendelkezésre álló adat- és információtömeg. Néhány példát kiemelve elmondhatjuk, hogy napjainkra az emberiség több mint kétharmada (67%) használ mobiltelefont, több mint fele (59%) rendelkezik valamiféle internethozzáféréssel, a Facebook felhasználóinak száma átlépte a 2,5 milliárdot, a Youtube minden percben több mint 500 órányi tartalommal bővül, és másodpercenként több mint 40 000 Google-keresés történik világszerte.⁴ Az adatok robbanásszerű gyarapodása mellett az újmédia, szemben a tradicionálissal (például rádió, televízió, nyomtatott sajtó) átalakította a kommunikáció irányát is, hiszen míg korábban a tömegkommunikáció szigorúan egyirányú volt, addig napjainkra a közösségi média révén már bárki részt vehet benne az információ befogadjaként és megosztójaként is.

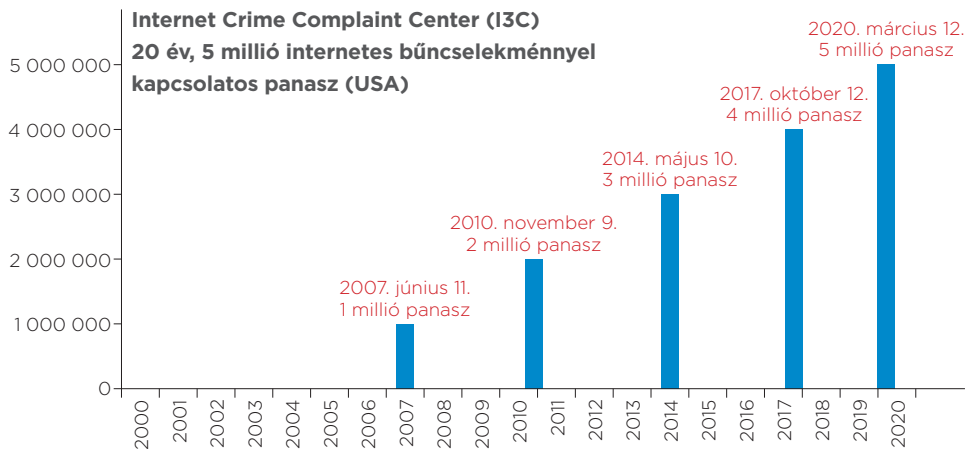
3 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200166.tv>

4 Ezzel kapcsolatban további adatokhoz lásd például: Max Roser – Hannah Ritchie – Esteban Ortiz-Ospina: Internet. OurWorldInData.org., 2015. <https://ourworldindata.org/internet>

Közösségi-média-platformok és felhasználók száma 2020 júliusában (millió)
(Forrás: Smart Insights)

Ugyanakkor az, hogy a tömegkommunikáció mely információi jutnak el hozzánk, nagyban függ a közösségi-média-platformok algoritmusaitól is, amelyek gyakran az adott személy preferenciái alapján szűrik a tartalmakat (például a híreket). E folyamat következtében a közösségi médiában különböző „információbuborékok” vagy „visszhangkamrák” alakulnak ki. E kamrákon belül jellemzően jól áramlik az információ, ami lehetőséget teremt egy-egy esemény narratívájának (olvasatának és értelmezésének) kialakulásához és elterjedéséhez. A különböző kamrák közötti kapcsolat viszont gyenge, és köztük alacsony az információ-áramlás volumene. Ez az oka annak, hogy egy hír kapcsán más-más – gyakran egymásnak ellentmondó – vélemény vagy narratíva válik dominánssá a különböző visszhangkamrákban (vagy ami még rosszabb, hogy az egyik visszhangkamrában domináns hír el sem jut egy másik buborékba). A probléma az, hogy a folyamat olyannyira előrehaladott, hogy e jelenség nemcsak ártatlannak vélt hírek, hanem a társadalminkat összetartó konszenzusok kapcsán is azonosítható (így jutottunk

Forrás: Internet Crime Complaint Center Marks 20 Years. 2020. május 8.
<https://www.fbi.gov/news/stories/ic3-20th-anniversary-050820>

el odáig, hogy instabillá váltak a tudományos bizonyításhoz kapcsolódó konszenzusok, amire jó példa az ember okozta globális felmelegedést tagadó csoportok megerősödése vagy a koronavírus-járvány idején a vírustagadó csoportok látványos térnyerése).

Összességében azt láthatjuk, hogy a biztonságpolitikai relevanciával bíró szereplők körének kibővülése, az új típusú (állami és nem állami) fenyegetések kialakulása, a nemzetközi rendszer konfliktusossá válása, a digitális forradalom és az információtömeg megnövekedése és mindezek következtében a különböző társadalmi, politikai vagy gazdasági folyamatok komplexebbé válása fokozza a mindennapjainkat érintő bizonytalanságot is. Mindez változatos válságjelenségeket eredményezett az elmúlt évtizedek során, amelyek a biztonság számos különböző aspektusát érintették. A különböző gazdasági krízisek, a terrortámadások, a természeti katasztrófák, a menekült- és migrációs válságok, a fegyveres konfliktusok, a járványok vagy akár a demokratikus intézmények válsága szerte a nyugati világban mind e mintázatba illeszkednek. A válságjelenségek okozta sokkhatások (legújabbban épp a koronavi-

rus-járvány) pedig csak még tovább fokozzák az amúgy is egyre erősödő instabilitásérzetet. Mindez a közösségi média vívmányaival együtt ideális közeget teremt a leegyszerűsítő, hamis vagy torz narratívák és vélemények gyors terjedéséhez, amelyek, bár a stabilitás hamis illúzióját kínálják, nem nyújtanak valódi megoldást a problémáinkra. Végso-
ron ezek azok a tényezők, amelyek növelik a bizonytalanságot, fokozzák a polarizációt, és a leginkább sebezhetővé teszik társadalmi, politikai és gazdasági rendszereinket is. A reziliencia célja pedig nem más, mint hogy egy ország vagy egy társadalom képes legyen szembenézni e fenyegetésekkel és a biztonsági környezet átalakulása következtében kialakuló kihívások sokaságával.

Néhány nagyobb, nemzetközi kibertámadás a közelmúltból

- 2007. április 27. és május 18. között átfogó DDoS- (túlterheléses, úgynevezett elosztott szolgáltatásmegtagadással járó) kibertámadás érte Észtországot. A támadás mögött feltételezhetően az orosz kormány állt, és az akciók ideje alatt az ország pénzügyi rendszerei sok esetben működésképtelenné váltak.
- 2015 decemberében az ukrán villamosenergia-hálózatot érte jelentős kibertámadás, amely gyaníthatóan szintén az orosz félhez kötődik. A támadás több százezer fogyasztónál okozott áramkimaradást.
- 2017 decemberében világszerte több százezer számítógépet bénított meg a feltehetően Észak-Koreához köthető - Wanna-Cry zsarolóvírus (elsősorban az elavult operációs rendszereket használó állami intézményekben).
- 2018 februárjában hekkertámadás érte a phjongcshangi téli olimpia informatikai rendszerét. A nyomok egyszerre több különböző ország irányába mutattak. Végül hosszadalmas és kitartó munkával sikerült minden réteget feltárva Oroszországot azonosítani a támadás mögött.

- 2020 januárja és novembere között, a COVID-19-járvány időszakában informatikai bűnözők Németországban 43 alkalommal támadtak meg kórházakat, szeptemberben pedig az amerikai Universal Health Services (UHS) egészségügyi szolgáltató 400 kórházának számítógépes rendszerét vették célba hekkerek zsarolóvírusokkal.

Forrás: NATO Cyber: https://www.nato.int/docu/review/files/3674_tn718.jpg

MI A REZILIENCIA?

A reziliencia (angolul *resilience*) gyakorlatilag nem más, mint ellenálló képesség. A fogalom hosszú története során meghatározó fontosságra tett szert kezdetben például a műszaki tudományok, később a pszichológia területén. Pszichológiai kontextusban a reziliencia az egyén azon képessége, amely lehetővé teszi, hogy mentálisan és érzelmileg megbirkózzon egy-egy válsághelyzettel, nehézséggel, traumával, és hogy képes legyen mielőbb visszatérni a válsághelyzet előtti állapotához.

Az utóbbi évtizedben azonban a reziliencia fogalma – elsősorban a fejlesztési támogatások alkalmazása kapcsán – egyre elterjedtebbé vált a nemzetközi kapcsolatok vonatkozásában is. Napjainkra szinte már nincs is olyan, a nemzetközi kapcsolatok és a biztonságpolitika területével foglalkozó nemzetközi vagy állami szervezet, amely ne használná a fogalmat, vagy ne alkotta volna meg a saját rezilienciadefinícióját. Ez a folyamat a meghatározások sokszínűségét eredményezte, ám e tarkaságban is azonosíthatók bizonyos alapvetések az ellenálló képességgel kapcsolatban.

Az Európai Unió Science Hubjának megfogalmazása szerint a reziliencia olyan képességet jelent, amely lehetővé teszi a sokkhatásokkal és a tartós strukturális változásokkal való szembenézést oly módon, hogy a társadalmi jólét megmaradjon, és ne kerüljön veszélybe a jövő generációinak öröksége sem.⁵ Ehhez hasonlóan az Európai Unió Globális Stratégiájának hároméves felülvizsgálata úgy fogalmaz, hogy a reziliencia a változásokon keresztülmenő államokat és társadalmakat támogatja abban, hogy megakadályozzák a sokkhatásokat és válságokat, vagy hogy képesek legyenek reagálni rájuk, és felépülni belőlük.⁶ A Németország gazdasági együttműködésért és fejlesztésért felelős minisztériuma által 2020-ban elfogadott stratégia szerint a reziliencia az egyének és intéz-

5 EU Science Hub: Resilience. 2019. <https://ec.europa.eu/jrc/en/research/crosscutting-activities/resilience>

6 The European Union's Global Strategy: Three years on, looking forward. 2019. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_global_strategy_2019.pdf

mények azon képessége, amely lehetővé teszi az új körülményekhez és a kockázatokhoz való alkalmazkodást, és amely egy elhúzódó válság esetén lehetőséget ad új kilátásokat teremteni a saját jövőjük számára.⁷ Az Egyesült Királyság fejlesztési ügyekben alkalmazott meghatározása szerint a reziliencia az államok, közösségek és háztartások azon képessége, amely a sokkhatásokkal és feszültségekkel szemben lehetővé teszi a változások menedzselését az életszínvonal fenntartásával vagy átalakításával anélkül, hogy a hosszú távú kilátásokat veszélyeztetné.⁸ Ilyen sokkhatás lehet a gyakorlatban egy-egy váratlan esemény és következményei (például egy természeti katasztrófa és a hatására kialakuló ellátási problémák).

A korábban bemutatott új típusú fenyegetések és a megváltozott biztonsági környezet következtében a reziliencia fogalma egyre központibb szerepet játszik a biztonságpolitikai tervezési folyamatokban is. Az Egyesült Államok 2017-ben elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégiája – azaz a nemzet biztonságával kapcsolatos helyzetértékelést, kihívásokat és jövőképet összegző kormányzati dokumentum – úgy fogalmaz, hogy meg kell honosítani a felkészültség és az ellenálló képesség kultúráját a kormányzati tevékenységek, a kritikus infrastruktúra, valamint a gazdasági és politikai rendszerek körében.⁹

A NATO állam- és kormányfői 2016-ban, Varsóban elkötelezték magukat a szövetség ellenálló képességének megerősítése mellett.¹⁰ Hisznek benne, hogy az ellenálló képesség megerősítésére a fenyegetések teljes spektrumával szemben szükség van, hiszen az a hiteles elrettentéshez és a védelemhez is elengedhetetlen fontosságú. Ennek kapcsán az új típusú,

7 Federal Ministry for Economic Cooperation and Development: Strategy on Transitional Development Assistance. 2020. http://www.bmz.de/en/publications/type_of_publication/strategies/Strategiepapier505_01_2020.pdf

8 Department for International Development: What is Resilience? Gov.uk, 2016. <https://www.gov.uk/research-for-development-outputs/what-is-resilience>

9 National Security Strategy of the United States of America. The White House, 2017. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

10 Commitment to enhance resilience. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw, 8-9 July 2016. NATO, 2016. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm?selectedLocale=en

katonai és nem katonai fenyegetésekkel szembeni ellenálló képesség megköveteli a szövetségtől, hogy fenntartsa és megvédje a kritikus fontosságú polgári képességeket a katonai képességekkel párhuzamosan (és azok támogatása érdekében). Szintén elengedhetetlen az összkormányzati munka, valamint az együttműködés a magánszektoral, illetve az,

A fotó a kiskunhalasi járványkórházban készült (2020)

hogy a NATO továbbra is kooperáljon a releváns nemzetközi partnerekkel, kiemelten az Európai Unióval.¹¹

Az ellenálló képesség kérdése ugyanakkor nem csak nemzetközi szinten vált központi jelentőségűvé az elmúlt évek során. Magyarország 2020 áprilisában megjelent Nemzeti Biztonsági Stratégiája is számtalan esetben hivatkozik az ellenálló képesség fontosságára. A dokumentum például a nemzeti jövőkép kapcsán úgy fogalmaz, hogy „[a] biztonságos Magyarország rendelkezni fog azzal a társadalmi és gazdasági szilárdsággal, állampolgári elkötelezettséggel, valamint kormányzati vízióval, amely akár

¹¹ Civil preparedness. NATO, 2020. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49158.htm

a fokozódó globális bizonytalanság körülményei között is képes kiszámít-hatóságot, együttműködési hajlandóságot és, szükség esetén, ellenálló és elrettentő képességet kifejezni”.¹² Ezt követően a stratégia különböző pontjai azt is kiemelik, hogy hazánk ellenálló képességében kulcsszerepet játszik a védelmi igazgatás összkormányzati rendszerének fejlesztése, a gazdaság és a pénzügyi rendszer stabilitása, valamint az energiaellátási források és útvonalak diverzifikálása.

Láthatjuk tehát, hogy az ellenálló képességnek számos különböző aspek-tusa lehet, és változatos szektorokat érinthet. Annál is inkább, mivel az új típusú fenyegetések rendkívül széles skálán variálódhatnak, és ennek meg-felelően a hatásukat is széles spektrumon fejthetik ki. Az ellenálló képesség azért vált központi fontosságuvá napjaink biztonságpolitikájában, mert a modern, új típusú biztonsági kihívások nem szüntethetők meg teljes egé-szükben, hiszen nem tudunk minden fenyegetést hatástalanítani. A rezili-encia lényege, hogy váratlan események, válsághelyzetek és fenyegetések bármikor bekövetkezhetnek, még akkor is, ha egy állam sok erőforrást allo-kál elhárításukra. Jó példa erre a koronavírus-járvány terjedése, amelynek megakadályozására – elsősorban a helyzet újszerűsége és váratlansága mi-att – egyetlen ország sem volt képes, csupán a járvány hatásainak mérséklé-se lehetett valós cél. A válságok kitörésének megakadályozásával szemben viszont módunkban áll növelni az állampolgáraink, közösségeink, társadal-maink, intézményeink és ezáltal országunk ellenálló képességét annak érde-kében, hogy képessé váljon a fenyegetések negatív hatásainak csökkenté-sére és arra, hogy gyorsan felépüljön egy-egy krízisből. A reziliencia tehát egyfajta képesség is az alkalmazkodásra. Olyan tulajdonság, amely lehetővé teszi, hogy egy ország vagy egy társadalom adaptálódni tudjon a gyorsan és kiszámíthatatlanul változó biztonsági környezet új kihívásaihoz úgy, hogy közben a társadalom belső kohéziója és működőképessége is megmarad. Mindez azért fontos, mert egy olyan ország, amelynek nagyobb az ellenálló képessége, kevésbé lesz könnyű és ideális célpont azon külső szereplők szá-mára, akik valamilyen módon fenyegetnék biztonságát.

12 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=219153.382110

Az ellenálló képességet megalapozó tényezők © European Defence Agency¹³

Nemzeti szinten gondolkodva egy társadalom ellenálló képessége számos pilléren nyugszik. Ezek mindegyike egyfajta támaszként szolgál baj esetén, ötvözésük pedig lehetővé teszi, hogy az ország egésze képes legyen az adott válsághelyzet leküzdésére. Egy ország működése több különböző alrendszerrel függ, az ellenálló képességnek pedig mindegyikre ki kell terjednie. Ez a holisztikus szemlélet egyfelől magában

¹³ Protection of Critical Energy Infrastructure (PCEI). Conceptual Paper. 2017. <https://eda.europa.eu/docs/default-source/events/eden/phase-i/information-sheets/cf-sedss---protection-of-critical-energy-infrastructure-conceptual-paper.pdf>

foglalja a már említett kritikus infrastruktúrák és létfontosságú rendszerek védelmét, rezilienciáját. Másfelől ugyanakkor kiterjed az ország társadalmát alkotó közösségek, családok és egyének rezilienciájára és arra, hogy az állampolgárok egyénileg is képesek legyenek az ország ellenálló képességének fokozására. A reziliencia kialakítása tehát nem valósítható meg pusztán technológiai fejlesztésekkel vagy egyszerűen a biztonságpolitikai szereplők bevonásával. Sokkal inkább össztársadalmi, átfogó szemléletet kíván, hiszen egy rendszer egésze is csak annyira lehet ellenálló, mint amennyire a leggyengébb pontja. Ha pedig az egyének, családok és közösségek sérülékenyek, úgy hiába fokozzuk a kritikus infrastruktúrák védelmét, hiszen ettől még önmagában nem lesz ellenállóbb a társadalom.

Hogyan hatott a koronavírus-járvány Európa ellenálló képességére?

A koronavírus-járvány egy egészen új típusú kihívás elé állította az Európai Uniót és tagállamait: a pandémia hatásai az ellenálló képességünk erősségeire és gyengeségeire is rámutattak. A járvány robbanásszerű terjedése és az általa teremtett új helyzet az első hónapokban inkább a reziliencia gyenge pontjait helyezte megvilágításba. Nem egy tagállam egészségügyi rendszere túlterheltté vált, és a koronavírusos betegek növekvő száma mellett nem volt képes eleget tenni a normál esetben elvárt funkcióinak. A közvetlen egészségügyi kihívások mellett hamar kiderült az is, hogy a járvány kezdetén a tagállamok gyakran egymás vetélytársaivá váltak a korlátozott egészségügyi és logisztikai forrásokért folytatott versenyben, ez pedig megnehezítette a koordinált fellépést a vírussal szemben.

A járvány próbára tette a tagállamok gazdasági ellenálló képességét is. Az egészségügyi hatások mérséklése és az egészségügyi ellátórendszerek fenntartása érdekében a leg-

több tagállam szigorú korlátozó intézkedéseket hozott, amelyek hamar direkt módon kezdték befolyásolni más rendszerek – elsősorban például a gazdaság vagy a közlekedés – működését (egyértelművé téve, hogy a létfontosságú rendszerek egymással szoros összefüggésben működnek). A pandémia gazdasági hatásai Európa-szerte veszélybe sodorták a megszokott jólétet, az európai gazdaságok pedig hamar recesszióba kerültek. Bizonyos gazdasági szektorok (elsősorban például a turizmus és vendéglátás vagy a légi közlekedés) soha nem látott mértékben indultak zsugorodásnak, ami hamar a munkanélküliség növekedéséhez vezetett, ezzel még tovább fokozva a társadalmainkon belüli egyenlőtlenségeket. A koordinált fellépés lehetőségét pedig korlátozták a különböző vírustagadó szerveződések, amelyek épp a járvány okozta bizonytalanságot kihasználva gyengítették a társadalom belső kohézióját és ezáltal végső soron egy-egy ország ellenálló képességét.

A járvány keltette sokkhatást követően ugyanakkor több pozitív példát is láthattunk, amelyek bizonyították a tagállamok ellenálló képességének erősségeit is. Megkezdődött az unió belüli kooperáció: jelentős egészségügyi és logisztikai segítséget nyújtottak egymásnak a tagállamok. A kereskedelmi rendszerek és a kapcsolattartás lehetőségének fenntartása érdekében számos egyezmény született a határokon átnyúló közlekedésről. Az Európai Bizottság jelentős mennyiségű vakcinát kötött le a potenciális gyártóknál annak érdekében, hogy biztosíthatók legyenek a tagállamok szükségletei. Ezen túl megkezdődött az EU többéves pénzügyi keretének elfogadása mellett az európai helyreállítási terv kidolgozása, amelynek keretében az unió piaci hitelekkel finanszírozott élénkítő eszközt hoz létre a tagállamok gazdaságának és társadalmainak helyreállításához, illetve megerősítéséhez. Emellett gazdasági szempontból is jelentős munkaerőpiaci átrendeződésnek lehettünk tanúi, amelynek során a járvány miatt egyre fonto-

sabbá váló tevékenységi körök (például házhoz szállítás) felszívták a munkanélkülivé vált emberek jelentős részét. Az infokommunikációs rendszerekre támaszkodva pedig megnőtt a digitalizáció a gazdasági szereplők körében és az oktatási rendszeren belül is.

Összességében azt láthatjuk tehát, hogy a járvány az ellenálló képességünk pozitív és negatív oldalára is rávilágított. Ahhoz, hogy a tagállamaink a jövőben hatékonyabban tudjanak szembenézni a hasonló kihívásokkal, kulcsfontosságú lesz az Európai Unió ellenálló képességének megerősítése azon szektorokban, amelyek a sebezhetőség jeleit mutatták az elmúlt időszakban.¹⁴

14 Lásd bővebben: Európai Bizottság: 2020. évi stratégiai előrejelzési jelentés. Stratégiai előrejelzés – A reziliensebb Európa felé vezető út felvázolása. 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0493&from=HU>; Európai Bizottság: Európai helyreállítási terv. 2020. https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hu; Claire Busse – Ulrike Esther Franke – Rafael Loss – Jana Puglierin – Marlene Riedel – Pawel Zerka: European Solidarity Tracker. European Council on Foreign Relations, 2020. <https://ecfr.eu/special/solidaritytracker/>

Forrás: NATO HQ: https://www.nato.int/docu/review/files/3580_tn718.jpg

Európai
Bizottság

Segítségnyújtás katasztrófák esetén

Az európai országok az **uniós polgári védelmi mechanizmus** keretében egyesítik erőiket a katasztrófák megelőzése, valamint a katasztrófákra való felkészülés és reagálás érdekében. Az összehangolt fellépés gyors és hatékony segítségnyújtást biztosít a rászorulóknak.

<http://ec.europa.eu/echo>

Humanitárius
segítségnyújtás
és polgári
védelem

#EUCivPro

HOGYAN FOKOZHATÓ AZ ELLENÁLLÓ KÉPESSÉG?

Egy ország rezilienciájának fokozásához elengedhetetlen, hogy felismerjük: mindannyian tehetünk az ellenálló képesség megerősítéséért. Mivel egy állam működtetése rendkívül komplex, így az ellenálló képesség növelése is sok különböző szereplő együttműködését igényli. E folyamatban kétségkívül jelentős szerepet játszanak az állami szervek és a kormányzat, valamint a biztonságpolitikával közvetlenül foglalkozó intézmények (például haderő, rendőrség, nemzetbiztonsági szolgálatok stb.), ugyanakkor hozzájuk hasonlóan komoly tényezőként vesznek benne részt a civil szervezetek, a magánvállalatok és az egyének is. Amint a NATO Civil-katonai Együttműködési Kiválósági Központja fogalmaz: a reziliencia – a szövetség szempontjából – a katonai képességek és a polgári felkészültség ötvözete.¹⁵ A polgári felkészültség ebben az értelemben egyfelől a társadalom működéséhez, a lakosság ellátásához és az állam cselekvési képességeihez szükséges funkciók fenntartására utal, akár válsághelyzetben is. Ugyanakkor azt is jelenti, hogy a magánszféra szükség esetén képes támogatást nyújtani a szövetség katonai műveleteinek. Mindez azért is fontos, mert a NATO katonai képességei (például az erők mozgatása, telepítése és kiszolgálása kapcsán) jelentős mértékben függnek a magánszektor képességeitől (például a szállításban és a közlekedésben érintett kereskedelmi szolgáltatóktól). Éppen ezért a szövetség ellenálló képessége és biztonsága nem pusztán a katonai erőn, hanem végső soron a NATO, a tagállamok, a magánszektor és a lakosság együttműködésén alapul. Ennek érdekében egyfelől szükség van a szövetség és a magánszektor szereplői közti kooperáció elmélyítésére, ami segítheti a válsághelyzetekkel kapcsolatos tapasztalatok feldolgozását és a potenciális sebezhetőségi

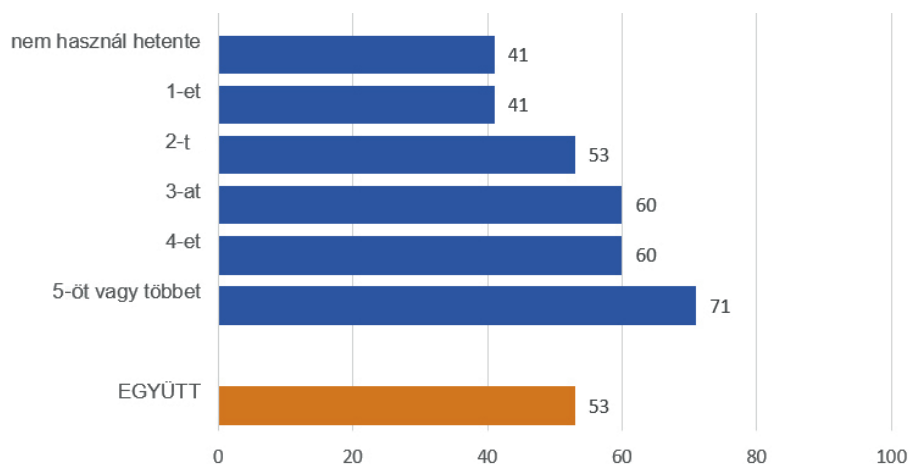
¹⁵ Resilience through Civil Preparedness. Civil-Military Cooperation Centre of Excellence, é. n. <https://www.cimic-coe.org/resources/fact-sheets/resilience-through-civil-preparedness.pdf>

A pápai C17-es flotta a NATO kulcsképesége a humanitárius segélyek eljuttatásában is

pontok beazonosítását. Másfelől kiemelten fontos a lakosság tudatosságának fokozása annak érdekében, hogy az egyének képesek legyenek a válsághelyzetek felismerésére és kezelésére a maguk személyes szintjén.

A társadalom és a magánszféra tudatosságának növelése érdekében az állam is sokat tehet. Egyfelől fontos lenne az ellenálló képesség fejlesztését elősegítő képzések kialakítása és elérhetővé tétele. Ennek egyik pilléréként az állami oktatási rendszernek hatékonyabban kellene reflektálnia az új típusú kihívásokra, képesnek kellene lennie arra, hogy felkészítse az állampolgárokat ezek sajátosságaira, és egyfajta biztonságtudatos szemléletmód elsajátítására ösztönözze őket a mindennapokban. Bár ennek kapcsán sokan a sorkatonai szolgálat valamiféle visszaállítására asszociálhatnak, a biztonságtudatosság nem feltétlenül ezt takarja, sokkal inkább egyfajta állampolgári tudatosság kialakítását jelentené a biztonsággal kapcsolatos kérdésekben. Például azt, hogy az egyén tisztában legyen a világunk és közvetlen környezetünk biztonsági kihívásainak sajátosságaival, képes legyen felismerni őket, és tudjon rájuk reagálni, ha a helyzet úgy kívánja.

Álhírrel találkozó aránya szerint, hogy hány közösségi oldalt használnak hetente (%)
Forrás: Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

A társadalom ellenálló képességét növeli a közösséghez tartozás érzése is. Különösen fontos ez a különböző hátrányos helyzetű, a társadalom periferiájára szorult csoportok és egyének esetében, akik helyzetük-nél fogva sebezhetőbbek az új típusú biztonsági kihívásokkal szemben. A társadalmon belüli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint a társadalom polarizációját fokozó folyamatokkal szembeni koordinált állami fellépés nagyban hozzájárulhat e csoportok esetében is a közösséghez tartozás érzésének megerősítéséhez és ezáltal a rendszerszintű reziliencia fokozásához is.

Szintén az ellenálló képességet erősítő állami szintű felelősségi körök közé tartozik az is, hogy az állam megfelelő mennyiségű erőforrást biztosítson a kritikus infrastruktúrák folyamatos modernizációjára és védelmére annak érdekében, hogy csökkenjen a sebezhetőségük. Ez természetesen olyan horderejű anyagi és technológiai igénybevételt jelent, ami kizárólag állami szinten valósítható meg. Ezen túlmenően az államnak és az állami szervezeteknek folyamatosan felügyelniük kell a létfontosságú rendszerek állapotát, és még a válsághelyzetek bekövetkezése előtt ellenállóvá

kell tenniük őket a különböző fenyegetésekkel szemben. Ez, amint láthatjuk, azt is jelenti, hogy az államnak együtt kell működnie mindazon – nem feltétlenül állami – szereplőkkel, akik valamilyen módon érintettek egy-egy létfontosságú rendszer működtetésében, kiszolgálásában.

Az információmegosztás terén ugyancsak komoly felelősség hárul az államra a társadalmi reziliencia erősítésében. A tapasztalatok azt mutatják,

Forrás: <https://honvedelem.hu/hirek/hazai-hirek/katonaink-felkeszultek-a-korona-virus-elleni-vedekezésre-is.html>

hogyan azok az országok és társadalmak a legsikeresebbek a különböző válságok leküzdésében, amelyekben az állami szervek szakmailag helytálló, ellenmondásoktól mentes, érthető és lényegre törő információkat osztanak meg a válságról, ahol a kockázatkommunikáció hiteles, őszinte, arányos, konkrét kérdésekre reagáló és tisztázó jellegű, ahol transzparens stratégiát fogalmazznak meg a válság leküzdésére, s kellő mennyiségű és megbízható információt közölnek a közszolgálati tájékoztatási csatornákon keresztül a veszély mértékéről és a válságellenes stratégia megvalósításának menetéről, elkerülve a válság miatti pánikot és a válságkezelés okozta társadalmi kimerülést, fásultságot.

Ugyanakkor állampolgári szinten is tehetünk a saját és tágabb közösségünk ellenálló képességének javításáért. Ennek egyik eszköze lehet egyéni tudatosságunk fokozása az online térben. E tudatossághoz tartozik, hogy ne osszunk meg közösségi médiafelületeinken olyan híreket, amelyek valótlan vagy akár csak ellenőrizhetetlen információkat tartalmaznak. Bár az álhírek kiszűrése az egyre fokozódó információs zajban nem könnyű feladat, egyértelműen csökkenthető terjedési sebességük, ha kizárólag ellenőrzött forrásból származó és visszakereshető híreket teszünk közzé. Ehhez természetesen arra is szükség van, hogy ne osszunk meg a közösségi médiában semmit hirtelen felindulásból, még akkor sem, ha az adott hír a pillanat hevében rendkívül fontosnak vagy szenzációsnak tűnik is. Ha posztolni szeretnénk valamit, akkor szánjunk időt a téma megvizsgálására és a tartalom ellenőrzésére. Így például visszakövethetjük, hogy a hír szerzője valóban létező személy-e, hogy más, elismert és hiteles médiaforrások beszámolnak-e a hírről, kritikus gondolkodásunkat segítségül hívva megvizsgálhatjuk, hogy tartalmaz-e a hír valódi, tényszerű – akár más forrásokkal alátámasztott – információkat, vagy hogy a benne megszólaló személyek, szakértők valóban hitelesek-e maguk szakterületén. Emlékezzünk arra is, hogy a saját online közegünk gyakran visszhangkamraként funkcionál, tehát attól, hogy mi a preferenciáinknak megfelelő hírekkel találkozunk, még nem biztos, hogy azok teljes egészében fedik a valóságot. Az online tudatosságunk javítása azért is kiemelten fontos, mert ezáltal elkerülhetővé válik a felesleges pánikkeltés is egy-egy válság idején. Így például a terrortámadások közvetlen következményeként jelentkező „médiazaj” rendszerint sok téves és hamis információt tartalmaz,

amelyek továbbbitása csak az adott pillanatban kialakuló válságot és fejetlenséget fokozza.

Szintén fontos lenne, hogy állampolgárként feleslegesen ne terheljük túl a válsághelyzetekben amúgy is túlfeszítetté váló létfontosságú rendszereket. Sajnálatos példa ezzel kapcsolatban épp a koronavírus-tagadó mozgalmak előretörése, amelyek – a járványt fékező intézkedések megtagadása miatt – sok helyütt maguk is hozzájárulnak az egészségügyi rendszer kapacitásainak kimerüléséhez. Válsághelyzetekben – még akkor is, ha a járványhoz hasonló elhúzódó válságról van szó – lehetőségeinkhez mérten segítsük a társadalmi funkciók fenntartásához szükséges rendszereket működtető szervezetek munkáját. A válsághelyzet elmúltát követően természetesen megvizsgálhatjuk egy-egy intézkedés szükségességét, de ennek nincs helye a krízis kezelése közben.

Összességében tehát azt láthatjuk, hogy az átalakuló biztonsági környezetünket uraló új típusú, komplex biztonsági kihívások leküzdése nemcsak összkormányzati, de ösztársadalmi felelősség is. Napjaink válságai ugyanis olyan fenyegetések elé állítanak minket, amelyek az államtól, az egyéntől és kisebb közösségeinktől is megkövetelik az aktív hozzáállást, a másokkal szembeni szolidaritást és ezáltal társadalmunk ellenálló képességének fokozását is.

AJÁNLOTT IRODALOM

- Csiki Tamás: Kelet-Közép-Európa biztonsága a varsói NATO-csúcstalálkozó eredményeinek tükrében. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 2016/6. 48-85. <http://nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=879>
- Csiki Varga Tamás – Tálás Péter: Magyarország új nemzeti biztonsági stratégiájáról. *Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések* 2020/17. 1-18. [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_17_Az%20%C3%BAj%20magyar%20Nemzeti%20Biztons%C3%A1gi%20Strat%C3%A9gi%C3%A1r%C3%B3l%20_\(Csiki%20Varga%20T.%20-%20T%C3%A1las%20P.\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_17_Az%20%C3%BAj%20magyar%20Nemzeti%20Biztons%C3%A1gi%20Strat%C3%A9gi%C3%A1r%C3%B3l%20_(Csiki%20Varga%20T.%20-%20T%C3%A1las%20P.).pdf)
- Eugenio Cusumano – Marian Corbe (eds.): *A Civil-Military Response to Hybrid Threats*. Palgrave Macmillan, 2018.
- Igor Linkov – José Manuel Palma-Oliveira (eds.): *Resilience and Risk. Methods and Application in Environment, Cyber and Social Domains*. Springer, 2017.
- Keszely László: A hibrid konfliktusokkal szembeni átfogó fellépés lehetséges kormányzati modelljei. *Honvédségi Szemle*, 2020/4. 24-48. <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/88/87>
- Kovács László – Krasznay Csaba: Digitális Mohács 2.0: kibertámadások és kibervédelem a szakértők szerint. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 2017/1. 3-16. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2017_1_03_kovacs_laszlo-krasznay_csaba_-_digitalis_mohacs_2.0_kibertamadasok_es_kibervedelem_a_szakertok_szerint.pdf
- Szenes Zoltán: A NATO új politikája: stabilitás kivetítése a déli régióba. *Honvédségi Szemle*, 2019/2. 6-26. https://honvedelem.hu/files/files/115283/hsz_2019_2_beliv_006_026.pdf

A kiadó ajánlása:

Ezt a kiadványt 2020 decemberében a COVID-19-járvány időszakában online konferencia formájában készítettük azzal a szándékkal, hogy segítsük a társadalmunkra leselkedő veszélyforrások és az ellenük való védekezés lehetőségeinek átgondolását, mindezzel erősítve társadalmunk ellenálló képességét.

Szervezetünk hat neves szakértőt kért fel, hogy mondják el véleményüket.

Domokos Tamás: Ellenállunk?

https://mivagyunkanato.hu/ellenallo_kepesseg/domonkostamas

Dr. Tálás Péter: Látható veszélyek?

https://mivagyunkanato.hu/ellenallo_kepesseg/dr_talas_peter

Dr. Oroszi Beatrix: Túlélhető járványok?

https://mivagyunkanato.hu/ellenallo_kepesseg/dr_oroszi_beatrix

Jójárt Krisztián: Hibrid hadviselés?

https://mivagyunkanato.hu/ellenallo_kepesseg/jojart_krisztian

Dr. Rácz András: Mire jók az álhírek?

https://mivagyunkanato.hu/ellenallo_kepesseg/dr_racz_andras

Dr. Bognár Balázs: A biztonság az, amivé tesszük!

https://mivagyunkanato.hu/ellenallo_kepesseg/dr_bognar_balazs

Két beszélgetésről is készítettünk felvételeket, amiket a www.mivagyunkanato.hu oldalon tekinthet meg.

A kiadvány készítői köszönetet mondanak a megjelenést segítő támogató személyeknek és szervezeteknek!

A kiadvány a NATO Public Diplomacy Division támogatásával, a Honvédség és Társadalom Baráti Kör Székesfehérvári Szervezete kiadásában készült.

Projektvezető: Sajner Gyula

Online letölthető: www.mivagyunkanato.hu

Felelős kiadó: Karsai Béla elnök

Felelős szerkesztő: Görög István

Szerző: Etl Alex

Szakmai lektor: Csiki Varga Tamás, Tálás Péter

Szerkesztés és nyomdai előkészítés: Zrínyi Kiadó
A kiadó vezetője: dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy

Kiadói szerkesztő: Szendi Nóra

Tördelés és grafikai munkák: Pénzes Bettina

A kiadvány a HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Közhasznú Nonprofit Kft. nyomdájában, 2020-ban készült.

Felelős vezető: Kulcsár Gábor ügyvezető

A sokszorosításért felel: Pásztor Zoltán

ISBN 978 615 81592 2 7